

Zobārstu profesionālo apvienību darbība Latvijā līdz 20. gadsimta 40. gadiem

Ieva Jeļisejeva¹, Ieva Lībiete², Anda Brinkmane¹

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ *Zobu terapijas un mutes veselības katedra,*

² *Medicīnas vēstures institūts*

Ievads. Zobārstniecība kā patstāvīga specialitāte no vispārējās medicīnas atdalījās salīdzinoši vēlu. Vēl 20. gadsimta sākumā Latvijā ar zobu slimību ārstēšanu nodarbojās speciālisti ar visdažādāko izglītību un profesionālo pieredzi – gan mācekļa ceļā zinības ieguvušie, gan zobārstniecības skolu apmācību beigušie, gan ārsti ar klasisko medicīnas izglītību, kas savā pakalpojumu klāstā iekļāva arī zobārstniecību, gan zobārsti ar ārzemēs iegūtu augstāko izglītību. 20. gadsimta pirmajā pusē Latvijā dibinātās zobārstu biedrības spēlēja būtisku lomu zobārstu profesijas definēšanā un nozares attīstībā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir apkopot informāciju par zobārstu biedrībām Latvijā līdz Otrā pasaules kara sākumam, to darbības mērķiem un sasniegtajiem rezultātiem, izvērtējot to veikumu nozares attīstībā un zobārstniecības specialitātes norobežošanā no neizglītotiem darboņiem. Izmantotie materiāli aptver 20. gadsimta pirmās puses publikācijas periodiskajos izdevumos, statistikas un likumu krājumus, Medicīnas vēstures muzeja un Latvijas Valsts vēstures arhīva materiālus. Pētījumā izmantota vēsturiski ģenētiskā un vēsturiski salīdzinošā metode.

Rezultāti. Latvijā līdz 20. gadsimta 40. gadiem ir izveidotas vismaz 11 zobārstu biedrības. To veidošanās pamatā bija vai nu ģeogrāfiskais princips (piemēram, Liepājas, Daugavpils, Jelgavas, Rīgas zobārstu biedrības), vai arī tās vienoja nacionālais faktors (piemēram, Latviešu Zobārstu biedrība vai vācu *Rigaer Odontologischer Verein*). Latvijā zobārstu vidū bija arī daudz ebreju nacionalitātes ārstu, tomēr informācija par atsevišķas ebreju zobārstu biedrības pastāvēšanu nav atrodamā. Par vecāko zobārstu profesionālo apvienību uzskatāma Latviešu zobārstu biedrība (dib. 1908. g.). Izpētot citu biedrību dibināšanas gadus, secināms, ka vairums šo biedrību kā Jelgavas Zobārstu biedrība, Latvijas Zobārstu Savstarpējās palīdzības biedrība, Rīgas odontologu biedrība u. c., ir dibinātas 20. gadsimta 20. gados. Biedrību mērķi bija praktiski – papildu izglītības kursu organizēšana, profesionālu grāmatu un žurnālu izdošana, zobārstu profesionālās darbības tiesisko regulējumu sakārtošana Latvijā. Tāpat zobārstu biedrības ir proponējušas sabiedrības veselības uzlabošanu, norādot nepieciešamību veikt bērnu mutes dobuma sanāciju skolās, izglītošanas darbu mutes veselības jautājumos u. c.

Neskatoties uz zobārstu biedrību sadrumstatotību, dažām biedrībām 1925. gadā izdevās apvienoties Latvijas Profesionālajā Zobārstu Savienībā, kas darbojās līdz 1938. gadam. Citas biedrības slēdza savu darbību, dažas turpināja darboties līdz padomju okupācijas laikam. Tomēr ne visi zobārstniecībā praktizējošie iesaistījās biedrību darbā – 1939. gadā Latvijā bija reģistrēti 832 zobārsti, no kuriem biedrībās sastāvēja tikai 237.

Secinājumi. Biedrību veidošanos Latvijā kavēja politiskie apstākļi, vairums zobārstu biedrību ir izveidojušās 20. gadsimta sākumā. Zobārsti dibināja profesionālās biedrības, lai aizsargātu ārsta godu un sekotu ētikas normu izpildei, aizstāvētu zobārstu intereses dažādās valsts instancēs un sadarbotos ar veselības aprūpes organizācijām. Vienlaikus viens no galvenajiem darbības mērķiem bija zobārsta profesijas prestiža celšana un norobežošanās no amata nepratējiem, veicinot zobārstu profesionālās darbības tiesiskā regulējuma sakārtošanu Latvijā. Latvijā vēsturiski bija izveidojusies situācija, kad ar zobu slimību ārstniecību nodarbojās dažādu zobārstu izglītību ieguvuši speciālisti; likums neliedza arī zobu tehniķiem pieņemt pacientus. Profesionālās darbības tiesiskā regulējuma sakārtošana notika tikai 1937. gadā, izsludinot jauno Ārstniecības likumu, kas skaidri definēja dentistu, zobārstu, ārstu zobu slimībās un zobu tehniķu darbības jomas.